

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 12.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.12.74>

УДК 336.22:336.1

Л. Б. Рябушка,

к. е. н., доцент кафедри фінансових технологій і підприємництва,

Сумський державний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8597-6819>

О. М. Пахненко,

к. е. н., доцент кафедри фінансових технологій і підприємництва,

Сумський державний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4703-4078>

**АНАЛІЗ ФІСКАЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ
ДЕРЖАВИ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ, РИЗИКИ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ**

L. Riabushka,

*PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of
Financial Technologies and Entrepreneurship, Sumy State University*

O. Pakhnenko,

*PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of
Financial Technologies and Entrepreneurship, Sumy State University*

**ANALYSIS OF FISCAL REGULATION OF STATE BUDGET REVENUES:
CONCEPTUAL FOUNDATIONS, RISKS, AND PROSPECTS**

У статті досліджено сутність категорії фінансове регулювання доходів бюджету, систематизовані науково-практичні підходи економічної природи фіскального регулювання, інтерпретовано концептуальні засади фіскального регулювання доходів бюджету, а саме: цілі, функції, принципи, інструменти. Зазначена критична важливість проведення якісного аналізу та оцінки виконання бюджетних показників, що дозволяє спрогнозувати розвиток бюджетної системи, оцінити ефективність реалізації фіскальної політики та масштаб фіскальних ризиків, визначити перспективи соціально-економічного розвитку на засадах прозорості та цифровізації бюджетної системи. Здійснено статистичний, кореляційний та регресійний аналіз доходів Державного бюджету України за період 2012-2024 років. Виявлені домінанти наповнення доходних джерел Державного бюджету, оцінено фіскальні ризики та визначені перспективні напрямки наповнення реформування фіскального регулювання доходів бюджету.

The article examines the essence of the category of financial regulation of budget revenues, systematizes scientific and practical approaches to the economic nature of fiscal regulation as a state-managed process of mobilization, optimization, and administration of budget revenues aimed at ensuring economic stability, social justice, and effective functioning of the state based on transparency and data digitization. The study interprets the conceptual foundations of fiscal regulation of budget revenues, namely: goals, functions, principles, instruments, and risks. It notes the critical importance of conducting a qualitative analysis and assessment of the implementation of budget indicators, which allows forecasting the development of the budget system, assessing the effectiveness of fiscal policy implementation and the scale of fiscal risks, and determining the prospects for socio-economic development based on transparency and digitization of the budget system. A statistical, correlation, and regression analysis of the revenues of the State Budget of Ukraine for the period 2012 - 2024 was carried out. The dominant sources of revenue for the State Budget were identified: tax revenues are the basis

of the revenue side of the budget due to the expansion of the tax base as a result of inflation, administrative reforms, and de-shadowing; the consumer-oriented taxation model is characterized by a high share of consumer spending in GDP and a significant increase in international financial assistance in the context of martial law. Fiscal risks to the revenue side of Ukraine's state budget are associated with high cyclicity of revenues, a significant share of revenues generated by indirect taxes on imports, the devaluation of the hryvnia, the trade crisis in the context of the war, the regressivity of the tax system in the administration of direct taxes, social inequality, and the unpredictability of revenues in the long term due to military operations on the territory of Ukraine. The strategic opportunities for fiscal revenue regulation are linked to the prospects for further development of the digitalization of the fiscal base and administration, the de-shadowing of economic sectors, the introduction of a progressive direct tax scale, and the formation of a balanced revenue model capable of ensuring the long-term macro-financial stability of the state.

Ключові слова: *фіскальне регулювання, доходи , Державний бюджет , аналіз, оцінка, фіскальні ризики, перспективи.*

Keywords: *fiscal regulation, revenues, state budget, analysis, assessment, fiscal risks, prospects.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В умовах надзвичайної невизначеності функціонування економіки (внаслідок масованих обстрілів інфраструктури держави, зміни в структурі торгівлі й податкових надходжень, коливання зовнішньої допомоги) детальний аналіз і точні прогнози доходів національного бюджету необхідні для уникнення небезпечних фіскальних шоків та дефіцитів. З одного боку, гнучкі правила фіскального регулювання декларують практичні настанови міжнародних інституцій щодо ролі якісних прогнозів і сценарного аналізу публічних фінансів. З іншого боку, реформи українського Уряду щодо запровадження

національної стратегії доходів, створення парламентського бюджетного офісу, поновлення планування пріоритетів бюджетної політики та прогнозу макроіндикаторів на середньострокову перспективу формують інституційне підґрунтя для забезпечення соціально-економічних потреб економіки країни в умовах війни та повоєнної відбудови. Саме аналіз фіскального регулювання доходів Державного бюджету України, якісний прогноз його показників обумовлює актуальність наукового завдання та практичну спрямованість отриманих результатів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові дослідження, експертна оцінка практиків фіскального регулювання доходів бюджету (ФРДБ) є традиційно гострою проблематикою не тільки в реаліях економіки України, а й і закордонних фахових публікаціях. У вітчизняних наукових доробках останніх років [1-4,6-9,11,15] автори фокусують увагу на різних аспектах фіскального регулювання, зокрема: розгляду концептуальних основ, аналізу моделей фіскального регулювання інших держав, в контексті забезпечення сталого розвитку, раціонального розподілу податкових та неподаткових надходжень бюджету. Праці закордонних вчених [10,13,14,16,18] присвячені питанням забезпечення фіскальної стабільності держави та соціальної справедливості, оцінку факторів, що впливають на ефективність фіскального регулювання. Експерти міжнародних інституцій [12,19,20] артикулюють фіскальні правила щодо обмеження фіскальних дисбалансів, підвищення прозорості та сталості державних фінансів. Окремі аспекти фіскального регулювання параметрів бюджету в умовах війни досліджені в [9,15] та зафіксовані в Бюджетній декларації 2025 - 2027 та 2026 - 2028 рр. Проте перспективним напрямком залишається запровадження поглиблених процесів аналізу та прогнозування фіскальних доходів бюджету на основі економіко-математичного моделювання, використання середньострокової фіскальної рамки (MTFF) та використання сучасних цифрових ресурсів задля підвищення прозорості системи публічних фінансів.

Формулювання цілей статті. Дослідження економічної сутності фіскального регулювання доходів бюджету, систематизація концептуальних засад фіскального регулювання доходів, використання якісних методів

аналізу і моделювання оцінки впливу макропоказників на доходи бюджету з використанням сучасних цифрових технологій візуалізації є основними цілями наукового завдання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фіскальне регулювання є одним із традиційних інструментів державного впливу на параметри сталого економічного зростання. Ефективність його застосування значною мірою зумовлюється вибором та дієвістю важелів і інструментів фіскальної політики, реалізація якої забезпечується через фіскальний механізм. В економічній літературі та практичних доробках дослідники й експерти акцентують увагу на різних аспектах фіскального регулювання, що зумовлено історичними етапами розвитку теорії державних фінансів та перспективами розвитку даної проблематики. Так, Musgrave, R. A., Musgrave, P. B. у праці [16] розкривають економічну природу фіскального регулювання доходів, як керований державою процес забезпечення ресурсної бази для реалізації суспільних потреб, що опирається на науково обґрунтовану податкову політику для виконання стабілізаційної функції держави. Для Stiglitz, J. E., Rosengard, J. K. фіскальне регулювання доходів це поєднання економічних стимулів та державного втручання, спрямоване на досягнення ефективності та соціальної рівності через запровадження оптимального податкового навантаження [18]. Автори наукових праць [4,9] визначають фіскальне регулювання як систему державного управління, в рамках якої здійснюється формування фінансових ресурсів через оподаткування та інші доходи із метою досягнення макроекономічної стабільності, забезпечення соціальної справедливості, боротьби з інфляцією та безробіттям та забезпечення соціальної справедливості. Результати здійснення фіскального регулювання у забезпеченні фіскальних правил через визначення податкових ставок, бази оподаткування, платників податків, дотримання граничного рівня державного боргу, дефіциту, підтримка довгострокової сталості публічних фінансів представлені у дослідженнях [10,13,14]. Представники інституційного підходу [11,15] досліджують вплив факторів на ефективність фіскального регулювання і резюмують залежність від: якісної інституційної бази, чітких законодавчих рамок, здатності держави адаптувати політику до змін у зовнішньому середовищі, технологічної спроможності та

прозорості бюджетних процесів. Вченими було встановлено: залежність зміни структури дохідної частини бюджету, зокрема за рахунок збільшення частки прямих податків, може позитивно вплинути на економічне зростання, за умови збалансованості інших елементів бюджетної політики. Міжнародні інституції, як OECD, трактує фіскальне регулювання доходів як процес оптимізації структури доходів, покращення податкової прозорості, підвищення податкових продуктивності та ефективного адміністрування податків [19]. World Bank наголошує на забезпеченні сталого економічного розвитку через зміцнення системи бюджетних доходів та зменшення фіскальних розривів [20]. Міністерство фінансів України розглядає фіскальне регулювання доходів з позиції забезпечення збалансованості бюджету, середньострокового планування та прогнозування доходів, підвищення стійкості бюджетної системи в умовах криз, війни та економічних шоків. Вітчизняні дослідники [2,7,9] під економічною природою фіскального регулювання доходів бюджету розуміють комплексну систему формування доходів бюджету, що забезпечує фінансову безпеку та стійкість держави. У публікаціях останніх років [1,2,6,8,9] фіскальне регулювання доходів розкрито з позиції бюджетного планування, у т.ч. місцевих бюджетів, прогнозування, моделювання, оцінки фіскальних ризиків, сталого розвитку. Сучасні цифрові платформи, Open Budget, електронні сервіси систематизують та візуалізують інформацію щодо фіскального регулювання доходів [17]. З урахуванням вищезазначеного, на рис.1 узагальнені науково-практичні підходи до розуміння природи ФРДБ. На основі систематизації поглядів науковців та практиків до визначення ФРДБ, необхідно відмітити, багатовимірність трактування цієї системної категорії, яку слід розглядувати, як керований державою процес мобілізації, оптимізації, адміністрування бюджетних надходжень, спрямований на забезпечення стійкості економіки, соціальної справедливості та ефективного функціонування держави на засадах прозорості та цифровізації даних. Бібліографічний аналіз та узагальнення науково-практичних підходів дозволив інтегрувати головні цілі, функції, принципи, інструменти та ризики в єдину структурно-логічну модель, що розкриває концептуальні засади ФРДБ держави (рис.2). Концептуальні засади ФРДБ ґрунтуються на поєднанні підходів до класифікації принципів стійкості,

ефективності, справедливості й прозорості на основі використання реальних інструментів фіскальної політики (адміністрування, МТФФ, фіскальні правила).

Фінансово-економічний (інституційний)	цілеспрямований вплив на формування публічних фінансових ресурсів, що забезпечує виконання державних функцій та довгострокове економічне зростання
Фіскально-адміністративний	діяльність держави щодо забезпечення належного адміністрування податків і зборів та підтримання стійкості бюджетних надходжень
Податково-правовий	правова доктрина акцентує увагу на принципах законності, стабільності, рівності та обґрунтованості оподаткування, що є передумовою ефективного регулювання бюджетних надходжень
Бюджетно-структурний (функціональний)	механізм управління структурою доходів бюджету та їх відповідність потребам фінансування витрат на засадах збалансованості, ефективності міжбюджетних відносин, стабільності бюджетної системи
Макрофінансовий (регулятивний)	інструмент макроекономічної стабілізації та антициклічного впливу на економіку, підтримка боргової стійкості, стримування інфляційних процесів
Соціально-орієнтований	формування доходів бюджету має на меті не лише забезпечення ресурсів, а й виконання функцій соціальної справедливості (забезпечення доступу до публічних послуг), що визнається ключовим елементом сучасної фіскальної політики
Управлінсько-аналітичний	діяльність з прогнозування, планування та оцінювання бюджетних доходів на основі наукових методів моделювання, прогнозування, аналізу фіскальних ризиків
Інформаційно-цифровий	застосування цифрових технологій, системи аналітики транзакцій дозволяють прозоро, точно, швидко формувати інформаційну базу для прийняття фіскальних рішень

Рис. 1. Науково-практичні підходи до фіскального регулювання доходів бюджету (ФРДБ)

Джерело: Систематизовано, узагальнено та згруповано за даними [1-4,6-16,18-20]

Критично важливим аспектом реалізації концептуальних засад ФРДБ залишається якісний аналіз бюджетних показників, що дозволяє оцінити: стабільність та передбачуваність бюджетної системи, ефективність фіскальної політики, масштаб фіскальних ризиків та дисбалансів, бюджетне прогнозування, соціально-економічну рівновагу, прозорість бюджетної системи, фінансову безпеку держави. Динаміка зміни балансових показників ДБУ за період 2012 - 2024 років, що представлена на рис.3, показує наступні результати.

Рис. 2. Концептуальні засади фіскального регулювання доходів бюджету

Джерело: Систематизовано, узагальнено, згруповано за даними [1-4,6-16,18-20], побудовано з використанням цифрового ресурсу Napkin. ai

Абсолютний приріст доходів ДБУ склав 2776659,30 млн грн, при цьому в 2012 р доходи склали 346054 млн грн, в 2024 р – 3122713,30 млн грн; темп росту зафіксовано на рівні 902,38%, темп приросту склав – 802,38%.

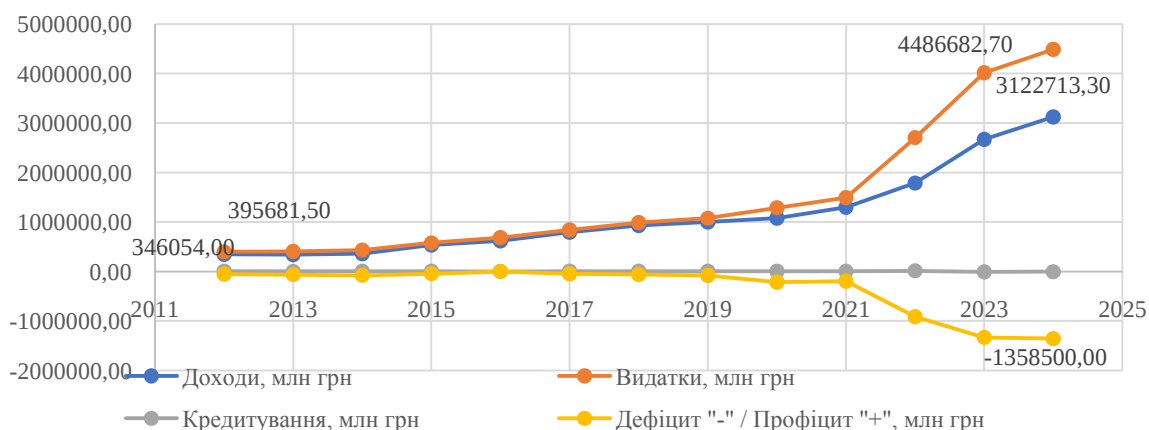

Рис. 3. Динаміка балансових показників ДБУ, млн грн

Джерело: Систематизовано та побудовано за даними [5,17].

Абсолютний приріст видатків ДБУ склав 4091001,2 грн, при цьому в 2012 р видатки склали 395681,5 млн грн, в 2024 р – 4486682,70 млн грн; темп росту зафіксовано на рівні 1133,91 %, темп приросту склав – 1033,91%. Абсолютний приріст кредитування в ДБУ склав (-9286,9) млн грн, при цьому в 2012 р кредитування було на рівні 3817,7 млн грн, в 2024 р (- 5469,2) млн грн. Абсолютний приріст дефіциту ДБУ склав (-1305054,8) млн грн, при цьому в 2012 р дефіцит ДБУ був зафіксований на суму 53445,20 млн грн, в 2024 р – 3122713,30 млн грн; темп росту рівні 2541 %, темп приросту склав 2441,86%; суттєве зростання дефіциту ДБУ починається з 2020 року, внаслідок пандемії на Covid - 19 і значний стрибок дефіциту відбувся з 2022 року внаслідок повномасштабного вторгнення рф в Україну. В структурі доходів саме податкові надходження максимально наповнювали ДБУ за аналізований період (табл. 1).

Таблиця 1. Доходи Державного бюджету України, млн грн

Роки	Податкові надходження	Неподаткові надходження	Доходи від операцій з капіталом	Офіційні трансферти
2012	258 298	68 288	1 200,00	1300
2013	254 341	72 853	270	1350
2014	280 178,30	68 355,20	888,1	2118
2015	409 417,50	120 006,50	171,4	3144
2016	503 879,43	103 643,68	191,46	8 568,64
2017	627 153,69	128 579,09	286,91	37 422,18
2018	753 815,65	164 683,13	657,53	8958,63
2019	270 545,79	26 108,45	2 928,83	9864,8
2020	851 115,64	212 957,21	79,38	11 874,73
2021	1 107 090,90	175 358	328,7	13865,9
2022	949 764,40	346 358	611	490556,3
2023	1203544	991601,6	100,3	476319,7
2024	1647189,6	974398,5	183,9	500467,3
Темп росту, %	637,71%	1426,90%	15,33%	38497,48%
Темп приросту, %	537,71%	1326,90%	- 84,68%	38397,48%

Джерело: сформовано на основі [5,17].

Результати аналізу статистичних рядів за показниками доходів ДБУ за період 2012-2024 років наступні: - податкові надходження мають максимальну питому вагу в структурі доходів ДБУ (79,3 % в 2012 році,

52,75% в 2024 р, максимальне значення в структурі було в 2021 р на рівні 85,37%). Зміни в структурі у напрямку зменшення частки податкових надходжень з 2012 р до 2024р склало – 27%; абсолютний приріст податкових надходжень склав 1388892 млн грн, темп росту – 637,71%, темп приросту 537,71%. Частка неподаткових надходжень в структурі доходів ДБУ коливалася від 16,19% в 2017 р(мінімальне значення) до 37,11% в 2023р (було максимальне значення), зміни за аналізований період позитивні, зростання частки неподаткових надходжень в структурі доходів ДБУ склало 12%; абсолютний приріст склав – 906111 млн грн, темп росту – 1426,9%, темп приросту- 1326,9%; доходи від операцій з капіталу за весь аналізований період мали традиційно низьку частку питомої ваги, яка коливалася від 0,3 до 0,01%; відбулося зменшення абсолютного приросту на 1,16 млн грн, темп росту негативний – 15,33%, темп приросту (- 84,68%); офіційні трансферти мали позитивні тенденції динаміки з 0,4% в 2012р до 15,2% в 2024р; суттєве зростання відбулося з 2022 р як допомога від міжнародних партнерів; абсолютний приріст склав – 499,167 млн грн, темп росту – 38497,48%, темп приросту – 38397,48%. Враховуючи, що податкові надходження мають найбільшу питому вагу в структурі доходів ДБУ варто приділити увагу аналізу зміни саме цієї групи показників (рис. 4).

Рис. 4. Тенденції податкових надходжень до ДБУ, млн грн
Джерело: Систематизовано та побудовано за даними [5,17].

Так, податки на доходи, на прибуток, на збільшення ринкової вартості в 2012 р мали значення 37186 млн грн, в 2024 р – 597232,2 млн грн, тому абсолютний приріст склав 560046,20 млн грн, темп росту- 1606,07%, темп приросту склали – 1506,07%; рентна плата за використання інших природних ресурсів також мала тенденцію до зростання за весь період і абсолютний приріст склав – 50910,5 млн грн, що відповідає 3449,38% темпу росту і 3349,38 % темпу приросту; найбільше значення цього показника було в 2022 р (85365 млн грн) і мінімальне значення 1520 млн грн в 2012 році; внутрішні податки на товари та послуги мали одну з найбільших тенденцій до зростання, абсолютний приріст за період склав 760075,70 млн грн, що відповідає темпу росту – 511,33%, темп приросту склав 411,33%, активне збільшення надходжень за цією групою податкових надходжень відбулося з 2015 року; податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції також мали позитивну тенденцію розвитку, абсолютний приріст склав 35293,20 млн грн; темп росту – 371,78%, темп приросту – 271,78%; інші податки та збори навпаки мали негативну тенденцію розвитку, їхні надходження впали на 17491,80 млн грн, темп росту має негативну тенденцію - 19,84%; темп приросту (-80,16%). В свою чергу, статистичні зміни неподаткових надходжень ДБУ за період 2012-2024 роки мали наступні значення (рис.5).

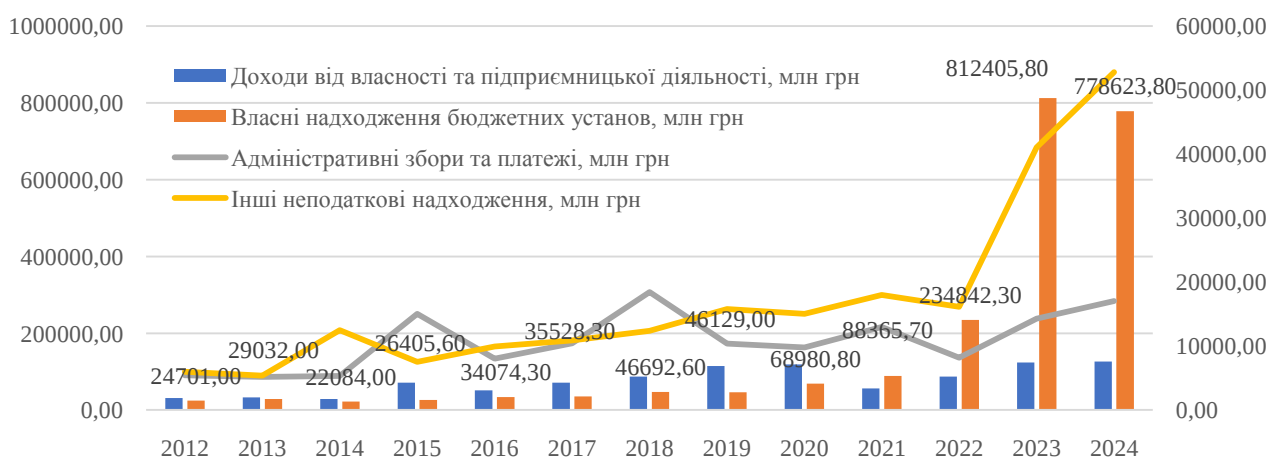

Рис. 5. Тенденції розвитку неподаткових надходжень, млн грн
Джерело: Систематизовано та побудовано за даними [5,17].

Доходи від власності та підприємницької діяльності мали позитивний абсолютний приріст склав – 94756,9 млн грн, зростання темпу росту відзначилося на рівні – 403,71%, темп приросту склав – 303,71%. Проте власні надходження бюджетних установ є лідером цієї групи показників по надходженням до ДБУ, абсолютний приріст зафіксовано на рівні – 753922,8 млн грн, темп росту- 3152,20%, темп приросту – 3052,20%; адміністративні збори та платежі в абсолютному вимірюванні мають мінімальне зростання в цій групі показників доходів ДБУ, вони змінилися на 11584,9 млн грн, темп росту склав – 131,11%, темп приросту – 213,11%; інші неподаткові надходження мали абсолютне зростання на рівні 46546,8 млн грн, відносне зростання – 887,34% і темп приросту склав – 787,34%. Треба зазначити, що домінантне фіскальне значення для наповнення доходів ДБУ мають бюджетоутворюючі податки (рис.6). Податок на прибуток мав позитивне зростання навіть в умовах в мовах війні і абсолютний приріст склав 215787,6 млн грн, темп росту – 489,86% і темп приросту – 389,86%. ПДФО також має вагомий вплив на фінансове регулювання доходів ДБУ, не дивлячись на те, що лівова частка цього податку зараховується до місцевих бюджетів: абсолютний приріст склав – 319068,4 млн грн, темп росту- 4640,99%, темп приросту – 4540,99%. ПДВ та Акцизний податок зросли на 768849,20 млн грн, темп росту – 536,82%, темп приросту – 436,82%.

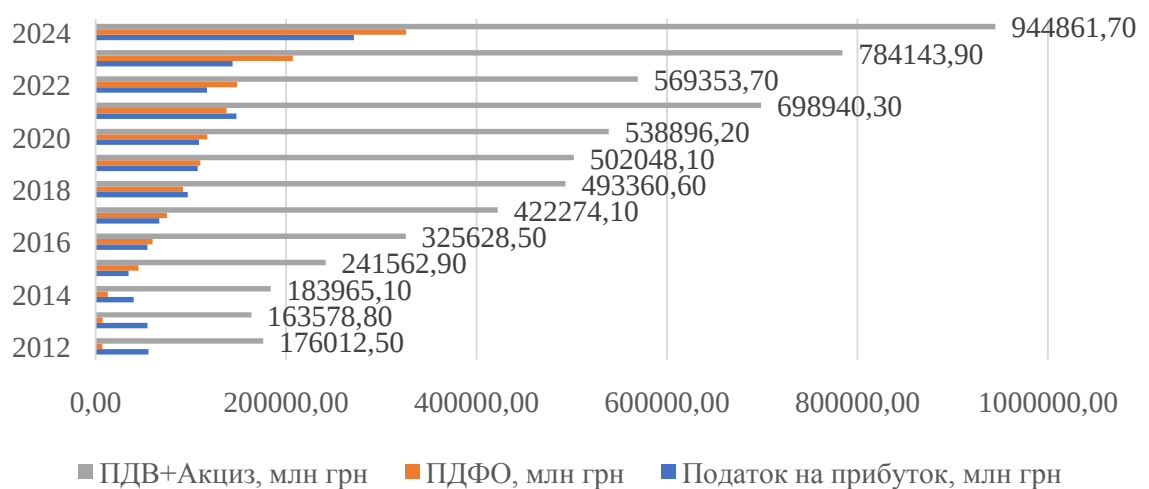

Рис.6. Динаміка бюджетоутворюючих податків ДБУ, млн грн
Джерело: Систематизовано та побудовано за даними [5-17].

Доречно зазначити, кореляційний аналіз залишається важливим інструментом аналітики, планування та прийняття рішень у формуванні доходів бюджету держави. Аналіз кореляційних зв'язків між доходами ДБУ та окремими податками і зборами: податок на прибуток підприємств, податок на доходи фізичних осіб, податок на додану вартість, акцизний податок, рентна плата за користування природними ресурсами представлені в табл.2.

Таблиця 2. Кореляційний зв'язок між показниками доходів ДБУ

Показники	Доходи	Податок на прибуток	ПДФО	ПДВ та Акцизний податок	Власні надходження бюджетних установ	Рентна плата за користування природними ресурсами
Доходи	1,00	0,90	0,96	0,93	0,96	0,39
Податок на прибуток	0,90	1,00	0,96	0,93	0,79	0,52
ПДФО	0,96	0,96	1,00	0,96	0,86	0,63
ПДВ+АП	0,93	0,93	0,96	1,00	0,78	0,74
Власні надходження бюджетних установ	0,96	0,79	0,86	0,78	1,00	0,35
Рентна плата за користування природними ресурсами	0,39	0,52	0,63	0,74	0,35	1,00

Джерело: Побудовано на основі використання програми Microsoft Excel.

Отримані результати дозволяють зробити висновок, що найбільш вагомими джерелами наповнення доходної частини державного бюджету залишаються основні податки - ПДФО, ПДВ, податок на прибуток. Тісний взаємозв'язок із загальним обсягом доходів обґрунтовує доцільність зосередження фіскальної політики саме на підвищенні ефективності адміністрування цих податків. Натомість, менш вагомі складові, як-от рентна плата, потребують додаткових механізмів регулювання для підвищення їхнього фіскального потенціалу. Проте кореляція не означає причинно-наслідковий зв'язок. В той же час, кореляція є основою для побудови регресійних моделей, які дають можливість не лише бачити зв'язки, а й робити кількісні прогнози. За допомогою регресійного аналізу варто здійснювати моделювання, як зміниться дохідна частина Державного

бюджету (y), якщо врахувати вплив наступних макропоказників: ВВП (x_1), рівень безробіття (x_2), індекс інфляції (x_3). Вихідні дані для побудови моделі оцінки впливу макропоказників на доходи Державного бюджету подані в табл. 3.

Таблиця 3. Вихідні дані для побудови моделі

Рік	ВВП (номінальний), млн грн	Рівень безробіття, %	Індекс інфляції, %	Доходи Державного бюджету України, млн грн
	x_1	x_2	x_3	y
2012	1408889,00	8,10	99,80	346054,00
2013	1454931,00	7,70	100,50	339226,90
2014	1566728,00	9,70	124,90	357084,20
2015	1979458,00	9,50	143,30	534694,80
2016	2383182,00	9,70	112,40	616283,20
2017	2982920,00	9,90	113,70	793441,90
2018	3558706,00	9,10	109,80	928114,90
2019	3974564,00	8,60	104,10	998344,90
2020	4194102,00	9,90	105,00	1076027,00
2021	5459574,00	10,30	110,00	1296896,50
2022	5191028,00	21,10	126,60	1787395,60
2023	6597825,00	26,10	105,10	2671997,90
2024	7658659,00	14,30	112,00	3122713,30

Джерело: Систематизовано та побудовано за даними [5,17].

Результати регресійного аналізу подані на рис. 7. Основним чинником, який визначає рівень доходів населення, є номінальний ВВП, тоді як вплив безробіття та інфляції є другорядним. Модель у цілому має високу якість, адекватно відображає взаємозв'язки між макроекономічними параметрами і доходами, тому може бути використана для прогнозування майбутньої динаміки доходів населення залежно від змін ВВП, рівня безробіття та інфляції. Отже, за результатами статистичного, кореляційно-регресійного аналізу бюджетна система мала наступні домінанти фіскального регулювання доходної частини Державного бюджету України за період 2012-2024 років: податкові доходи є основою доходної частини бюджету за рахунок розширення податкової бази внаслідок зростання інфляції, реформам адміністрування та детінізації; споживчо-орієнтована модель оподаткування характеризується високою часткою споживчих витрат у ВВП,

стабільністю ПДВ, як фіскального інструмента на фоні підвищення ставок акцизів і гармонізацією з ЄС; вибухове зростання власних надходжень бюджетних установ, доходів від адмінзборів розкривають потенційні компенсаторні можливості неподаткових надходжень в умовах війни та повоєнного відновлення, зокрема за рахунок конфіскованих активів рф, значне збільшення міжнародної фінансової допомоги в умовах воєнного стану.

	x1	x2	x3	y				
x1	1							
x2	0,674330004	1						
x3	-0,122488182	0,089865	1					
y	0,94654133	0,701855	-0,13133	1				
ВИСНОВКИ								
Регресійна статистика								
Множественний R	0,951160655							
R-квадрат	0,904706591							
Нормирований R-	0,872942122							
Стандартная похи	309342,6648							
Спостереження	13							
Дисперсионний аналіз								
	df	SS	MS	F	начимість F			
Регресія	3	8,18E+12	2,73E+12	28,48172	6,32E-05			
Залишок	9	8,61E+11	9,57E+10					
Всього	12	9,04E+12						
Коефіцієнти								
Y-перетин	-182547,356	873712,9	-0,20893	0,839153	-2159023	1793929	-2159023	1793929
x1	0,364397558	0,061312	5,943328	0,000217	0,2257	0,503095	0,2257	0,503095
x2	20139,73453	22443,92	0,897336	0,392911	-30631,9	70911,41	-30631,9	70911,41
x3	-2701,944053	7555,495	-0,35761	0,728876	-19793,7	14389,77	-19793,7	14389,77

Рис. 7. Модель оцінки впливу макропоказників на доходи ДБУ
Джерело: Побудовано на основі використання програми Microsoft Excel.

Серед ризиків фіскального регулювання доходів ДБУ слід зазначити: висока циклічність доходів, значна частка надходжень формується за рахунок ПДВ з імпорту, девальвація, криза торгівлі негативно впливають на надходження; регресивність податкової системи в адмініструванні прямих податків (ПДВ та ПДФО), посилення соціальної нерівності; непередбачуваність доходів на довгостроковий період внаслідок воєнних дій на території України; критична залежність від партнерів несе пособи геополітичні ризики, жорсткі умови кредиторів, непередбачуваність обсягів допомоги; відсутність приватизації, неефективне управління держмайном,

деградація джерела потенційного інвестиційного розвитку призводить до зменшення надходжень в ДБУ.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Комплексний аналіз фіскального регулювання доходів ДБУ свідчить про наявність низки системних ризиків на фоні тотальної корупції у найвищих ешелонах влади, зростання тіньової економіки у воєнний період, скорочення податкової бази через міграцію населення та падіння ділової активності. Одночасно фіксується й низка стратегічних можливостей та перспективних напрямків розвитку фіскального регулювання доходів, серед яких ключовими є цифровізація фіскального адміністрування, потенціал приватизації, детінізація секторів економіки, розширення власних надходжень державного сектору та поступове відновлення економічної активності. Узагальнюючи вищезазначене відмітимо, що фіскальне регулювання доходів державного бюджету перебуває у фазі трансформації і потребує посилення стійкості доходної бази за рахунок диверсифікації джерел фінансування, запровадження прогресивної шкали оподаткування прямими податками, вдосконалення механізмів адміністрування. У післявоєнний період особливого значення набуде формування збалансованої моделі доходів, здатної забезпечити довгострокову макрофінансову стабільність держави.

Література

1. Волкова О. Фіскальна ефективність місцевого оподаткування в Україні. *Гроші, фінанси і кредит*. 2019. №28. С. 263-269. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/28_2019_ukr/41.pdf.
2. Єфименко Т. Фіскальне регулювання стійкого національного економічного зростання. *Наука та інновації*. 2022. Т. 16, № 3. С. 21-30.
3. Королук Т. Генезис правил фіскального регулювання в Україні та світі. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 3. С. 49-57. URL:

https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/78817/1/economika_03_2020.pdf
f.

4. Луценко А. Сутнісно-концептуальні засади фіскального регулювання економіки держави. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (економічні науки)*. 2019. Т. 40, №. 2. С. 159-170.

5. Міністерство фінансів України. Дата та аналітика. *Статистичний збірник*. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/statistichnij-zbirnik> (дата звернення: 07.12.2025).

6. Онищенко С., Сіранчук І. Раціональний перерозподіл податкових надходжень у формуванні місцевих бюджетів як фактор подолання бюджетної кризи в регіонах. *Проблеми економіки*. 2021. № 1. С. 261-264. URL: <https://ird.gov.ua/publication/lzbirnyku.pdf> (дата звернення: 07.12.2025).

7. Рускіна О. Фіскальне регулювання: міжнародний досвід та уроки для України. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки*. 2017. Т. 2, № 1. DOI: <https://doi.org/10.18523/2519-4739212017119823>.

8. Сироветник О. Неподаткові надходження в системі доходів Державного бюджету України. *Business-Inform*. 2021. # 9. С. 239-244. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2019-9_0-pages-239_244.pdf.

9. Хоменко І., Бабич Л., Давиденко С. Бюджетне планування як інструмент державного управління в контексті забезпечення сталого розвитку України. *Київський економічний науковий журнал*. 2025. № 7. С. 38-52. URL: <https://journals.kymu.kyiv.ua/index.php/economy/article/view/261> (дата звернення: 07.12.2025).

10. Butmalai V., Săracu A.-F., Susanu I., Abedin B. Forced fiscal regulation: impact factors and efficiency. *Valahian Journal of Economic Studies*, 2024. VOL. 15, No1. P. 27-38. DOI: <https://doi.org/10.2478/vjes-2024-0003>.

11. Chugunov I., Makohon V., Vatulov A., Markuts Y. General government revenue in fiscal regulation. *Investment Management and Financial Innovations*, 2020. VOL 17, No 1. P. 134-142. DOI: 10.21511/imfi.17(1).2020.12.
12. Fiscal Police in the Great Election Year. *International Monetary Fund. Fiscal Monitor*. URL: <https://www.imf.org/en/publications/fm/issues/2024/04/17/fiscal-monitor-april-2024> (дата звернення: 07.12.2025).
13. Grosu, V., Melega, A., Tulvinschi, M. Fiscal - Economic Perspectives in Promoting Sustainable Development of National Economies. *Studies and Scientific Researches. Economics Edition*, 2024. Vol. 39. P. 14-23. DOI: <https://doi.org/10.29358/sceco.v0i39.562>.
14. Južnik Rotar L. Fiscal sustainability and economic growth. *Technological and Economic Development of Economy*, 2025. Vol. 31, No 3. P. 663-684. DOI: 10.3846/tede.2025.22499.
15. Lutsenko A., Vykluk M., Skoryk M. Fiscal regulation concept formation of Ukraine's economy development. *Studies of Applied Economics*. 2023. Vol. 38, No 4. DOI: 10.25115/eea.v38i4.3997.
16. Musgrave R. A., Musgrave P. B. Public finance in theory and practice. New York : McGraw-Hill, 1989. 650 p. ISBN 0-07-100227-8.
17. *Open Budget*. <https://openbudget.gov.ua>. URL: <https://openbudget.gov.ua/?month=12&year=2024&budgetType=NATIONAL> (дата звернення: 07.12.2025).
18. Stiglitz J. E., Rosengard J. K. Economics of the public sector. New York : W. W. Norton & Company, 2015. 961 с. ISBN 978-0-393-92522-7.
19. Tax Revenue Buoyancy in OECD Countries. *OECD. Revenue Statistics 2023*. URL: <https://doi.org/10.1787/9d0453d5-en> (дата звернення: 07.12.2025).
20. Tax revenue mobilization: lessons from WBG support for tax reform. *World Bank Group*. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/245881489609740950/pdf/Tax-revenue-mobilization-lessons-from-World-Bank-Group-support-for-tax-reform.pdf> (дата звернення: 07.12.2025).

References

1. Volkova, O.H. (2019), "Fiscal efficiency of local taxation in Ukraine", *Hroshi, finansy i kredyt*, vol. 28, pp. 263-269.
2. Yefymenko, T.I. (2022), "Fiscal regulation of sustainable national economic growth", *Nauka ta innovatsii*, vol. 16(5), pp. 21-30.
3. Koroliuk, T.O. (2020), "Genesis of fiscal regulation rules in Ukraine and in the world", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 3, pp. 49-57.
4. Lutsenko, A.S. (2019), "Essential and conceptual foundations of fiscal regulation of the state economy", *Zbirnyk naukovykh prats' Tavrijs'koho derzhavnoho ahrotekhnolohichnoho universytetu imeni Dmytra Motornoho (ekonomichni nauky)*, vol. 40(2), pp. 159-170.
5. Ministry of Finance of Ukraine (2025), "Data and analytics. Statistical collection", available at: <https://www.mof.gov.ua/uk/budget> (Accessed 25 Nov 2025).
6. Onyshko, S. and Siranchuk, I. (2021), "Rational redistribution of tax revenues in forming local budgets as a factor in overcoming budget crisis", *Problemy ekonomiky*, vol. 1, pp. 261-264.
7. Ruskina, O. (2017), "Fiscal regulation: international experience and lessons for Ukraine", *Naukovi zapysky NaUKMA. Ekonomichni nauky*, vol. 2(1), pp. 116-123. DOI: 10.18523/2519-4739212017119823.
8. Syrovyetnyk, O.S. (2021), "Non-tax revenues in the state budget system of Ukraine", vol. 9, pp. 239-244, available at: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2019-9_0-pages-239_244.pdf (Accessed 25 Nov 2025).
9. Khomenko, I.O. Babych, L.M. and Davydenko, S.V. (2025), "Budget planning as a tool of public administration for sustainable development", *Kyivs'kyj ekonomichnyj naukovyj zhurnal*, vol. 9, pp. 38-52, available at: <https://journals.kymu.kyiv.ua/index.php/economy/article/view/261> (Accessed 25 Nov 2025).
10. Butmalai, V. Săracu, A.-F. Susanu, I. and Abedin, B. (2024), "Forced fiscal regulation: impact factors and efficiency", *Valahian Journal of Economic Studies*, vol. 15(1), pp. 27-38, available at: <https://doi.org/10.2478/vjes-2024-0003>.

11. Chugunov, I. Makohon, V. Vatulov, A. and Markuts Y. (2020), "General government revenue in fiscal regulation", *Investment Management and Financial Innovations*, vol. 17(1), pp. 134-142. DOI: 10.21511/imfi.17(1).2020.12.
12. International Monetary Fund (2024), "Fiscal Police in the Great Election Year", available at: <https://www.imf.org/en/publications/fm/issues/2024/04/17/fiscal-monitor-april-2024> (Accessed 25 Nov 2025).
13. Grosu, V. Melega, A. and Tulvinschi, M. (2024), "Fiscal - Economic Perspectives in Promoting Sustainable Development of National Economies". *Studies and Scientific Researches. Economics Edition*, vol. 39, pp. 14-23, available at: <https://doi.org/10.29358/sceco.v0i39.562>.
14. Južnik, Rotar L. (2025), "Fiscal sustainability and economic growth", *Technological and Economic Development of Economy*, vol. 31(3), pp. 663-684. DOI: 10.3846/tede.2025.22499.
15. Lutsenko, A. Vykluk, M. and Skoryk M. (2023), "Fiscal regulation concept formation of Ukraine's economy development", *Studies of Applied Economics*, vol. 38(4). DOI: 10.25115/eea.v38i4.3997.
16. Musgrave, R. and Musgrave, P. (1989), *Public Finance in Theory and Practice*, McGraw-Hill, New York, USA.
17. Open Budget (2025), "State web portal of budget for citizens", available at: <https://openbudget.gov.ua/en> (Accessed 25 Nov 2025).
18. Stiglitz, J. and Rosengard, J. (2015), *Economics of the Public Sector*, W. W. Norton & Company, New York, USA.
19. OECD (2023), "Tax Revenue Buoyancy in OECD Countries", <https://doi.org/10.1787/9d0453d5-en>.
20. World Bank Group (2021), "Tax Revenue Mobilization: Lessons from WBG Support for Tax Reform", available at: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/245881489609740950/pdf/Tax-revenue-mobilization-lessons-from-World-Bank-Group-support-for-tax-reform.pdf> (Accessed 25 Nov 2025).

Стаття надійшла до редакції 07.12.2025 р.